

VAI TRÒ ĐỊA CHÍNH TRỊ – KINH TẾ CỦA ARẬP XÊUT HIỆN NAY

Nguyễn Văn Dân*

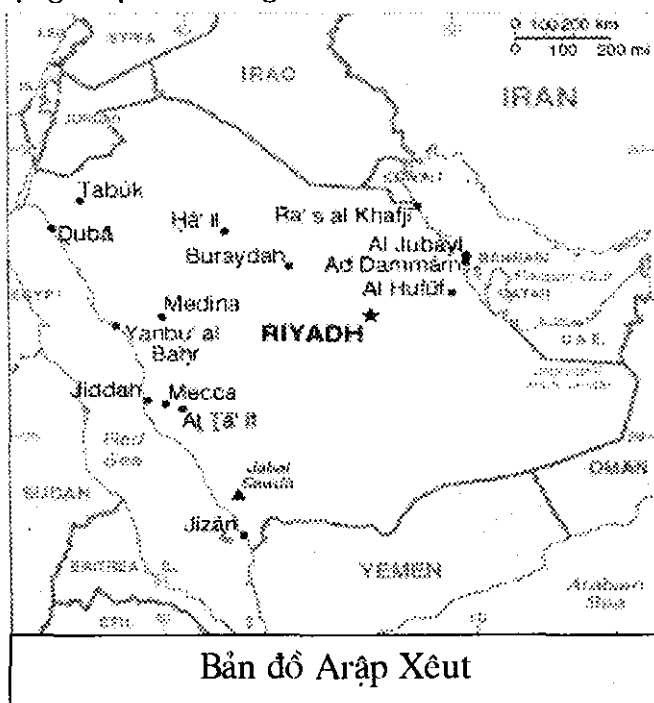
1. Tài nguyên địa chính trị – kinh tế của Arập Xêut hiện nay

Nói đến tài nguyên địa chính trị – kinh tế của một đất nước, người ta thường đánh giá vai trò của việc khai thác và sử dụng các yếu tố vị trí địa lý, tài nguyên thiên nhiên, văn hoá, tôn giáo, con người và tiềm lực kinh tế trong quá trình phát triển. Đối với Arập Xêut, các yếu tố này được khai thác và sử dụng triệt để trong giai đoạn hiện nay, góp phần đưa Arập Xêut trở thành một quốc gia có ảnh hưởng quan trọng trong khu vực Trung Đông và trên chính trường quốc tế.

Về vị trí địa lý, Arập Xêut nằm ở khu vực Trung Đông và là nước lớn nhất trong bán đảo Arập với diện tích 2.150.000km². Arập Xêut có một vị trí địa lý hết sức thuận lợi, biên giới biển tiếp giáp với Vịnh Pecxich và Biển Đỏ, biên giới đất liền tiếp giáp với Irắc 814 km, Gioocđani 744 km, Côoet 222 km, Ôman 676 km, Cata 60 km, UAEs 457 km, Yêmen 1458 km. So với hầu hết các

nước thuộc bán đảo Arập, Arập Xêut có diện tích tương đương với Tây Âu và bằng 1/5 diện tích nước Mỹ. 95% diện tích đất nước là sa mạc, trong đó có sa mạc cát lớn nhất thế giới là Rub al Khali nằm ở phía Đông Nam và sa mạc Nafud nằm ở vùng Tây Bắc của bán đảo Arập. Trong quá khứ cũng như hiện tại, Arập Xêut được coi là cầu nối thông thương giữa thị trường châu Âu và châu Á, do vậy đất nước này là mục

tiêu nhòm ngó của các nước lớn kể cả Mỹ, Nhật Bản và châu Âu ngay từ thập niên 1930 của thế kỷ XX. Các đường biên giới biển đưa Arập Xêut trở thành bàn cờ chiến lược có tầm quan trọng sống còn đối với Mỹ, Nhật Bản, EU do nhu cầu năng lượng tiêu thụ ngày càng cao ở các nước này. Trong khi đó, đường biên giới

đất liền của Arập Xêut với 7 trong số 16 nước Trung Đông đã khiến đất nước này trở thành cầu nối kinh tế, văn hoá, tôn giáo, chính trị quan trọng trong khu vực Trung Đông và là huyết mạch thông thương của Trung Đông với thế giới bên ngoài.

* Tiến sĩ, Học viện Tài chính

Về tài nguyên dầu mỏ, Ả-rập Xê-út là nước sản xuất và xuất khẩu dầu lớn nhất thế giới, có một vị trí quan trọng trong việc duy trì an ninh khu vực vùng Vịnh và là mối quan tâm hàng đầu của các nước lớn. Dự trữ dầu mỏ của Ả-rập Xê-út hiện nay là khoảng 261,9 tỷ thùng, chiếm 1/4 dự trữ dầu mỏ toàn cầu. 2/3 trong số đó là sản lượng dầu "nhẹ" và "rất nhẹ", còn lại là dầu "trung bình" và "nặng". Ả-rập Xê-út hiện nay có khoảng 80 mỏ dầu và khí, trên một nửa dự trữ dầu và khí nằm ở 8 mỏ dầu lớn, trong đó có mỏ Ghawar là mỏ dầu lớn nhất thế giới ước tính trữ lượng khoảng 70 tỷ thùng, mỏ Safaniya là mỏ dầu ngoài khơi lớn nhất thế giới trữ lượng khoảng 35 tỷ thùng. Không chỉ là nước sản xuất và xuất khẩu dầu thô lớn nhất thế giới, Ả-rập Xê-út còn là nước cung cấp dầu duy nhất có trữ lượng lớn về dầu mỏ, điều này cho phép nước này tăng sản lượng khai thác của mình một cách nhanh chóng trong trường hợp nổ ra khủng hoảng. Đặc điểm này được thấy rõ vào năm 1990 khi Irắc xâm lược Côoet và khi hai nước này ngừng sản xuất dầu. Vào thời điểm đó, Ả-rập Xê-út đã dự báo về một cuộc khủng hoảng dầu mỏ mới giống như các cuộc khủng hoảng sau lệnh cấm vận của các nước Ả-rập năm 1973-1974 và cuộc cách mạng ở Iran năm 1979-1980. Với tư cách là nước duy nhất có khả năng tăng sản lượng khai thác nếu cần, Ả-rập Xê-út đóng vai trò quan trọng trong việc thoả mãn nhu cầu "vàng đen" của thế giới trong tương lai. Các đánh giá khác nhau đều cho rằng đất nước này vẫn tiếp tục cung cấp hơn 1/4 nguồn dầu lửa của thế giới từ nay đến năm 2025. Đánh giá này dựa trên cơ sở nghiên cứu vấn đề cung dầu mỏ thế giới mà Mỹ tiến hành nghiên cứu vào năm 2004. Theo Bộ năng lượng Mỹ công bố, trong giai đoạn 2001-2025, nhu cầu dầu mỏ thế giới sẽ tăng khoảng 57%, từ 77 triệu thùng/ngày lên 121 triệu thùng/ngày. Để đáp ứng nhu cầu này, sản lượng dầu của Ả-rập Xê-út cần phải tăng

120% trong giai đoạn nói trên, từ 10,2 triệu thùng/ngày lên 22,5 triệu thùng/ngày. Trong khi đó, các nước được đánh giá là có tiềm năng dầu lửa trong tương lai như Nga và các nước Liên Xô cũ có thể tăng ở mức tổng cộng là 17,3 triệu thùng/ngày, ba nước Iran, Irắc và Côoet tổng cộng có thể tăng 16,5 triệu thùng/ngày, Nigiêria có thể tăng lên 3,8 triệu thùng/ngày, còn lại các khu vực khác trên thế giới đều sẽ giảm sản xuất dầu mỏ do tài nguyên cạn kiệt vào năm 2025. Như vậy, sản lượng bổ sung của Ả-rập Xê-út dự kiến là 13,2 triệu thùng/ngày có thể đáp ứng được nhu cầu về dầu mỏ thế giới trong tương lai. Xuất khẩu dầu mỏ chiếm tới 90-95% kim ngạch xuất khẩu của Ả-rập Xê-út, 70 - 80% doanh thu chính phủ, 40% GDP. Nền kinh tế Ả-rập Xê-út mặc dù đã có những nỗ lực đa dạng hoá cơ cấu nhưng vẫn phụ thuộc nặng nề vào dầu mỏ và các ngành hoá dầu chiếm một tỷ lệ đầu tư ngày càng gia tăng trong những năm gần đây.

Về tôn giáo, Ả-rập Xê-út là trung tâm lịch sử và địa lý của đạo Hồi. Là một nước lấy Hồi giáo là quốc giáo, môi trường văn hoá của đất nước này mang tính bảo thủ rất cao, một đất nước có những quy định về luật pháp tôn giáo ngặt nghèo. Hầu hết người Ả-rập Xê-út đều thuộc dân tộc Ả-rập. Tất cả các khía cạnh của xã hội Ả-rập Xê-út là do Hồi giáo dẫn dắt. Kinh Kôran là hiến pháp cơ bản của Ả-rập Xê-út và đạo Hồi là cơ sở của hệ thống luật pháp. Tiếng Ả-rập là ngôn ngữ cơ bản của đất nước này. Ngày nay, phần lớn người Ả-rập Xê-út theo đạo Hồi dòng Sunni. Đạo Hồi dòng Shia chỉ tập trung ở tỉnh miền đông. Thánh địa Mecca và Medina đều nằm ở đất nước này. Thánh địa Meca, nơi sinh ra thánh Prophet Muhammad được coi là vùng đất thánh linh thiêng nhất của đạo Hồi. Mỗi năm có tới 2 triệu người Hồi giáo hành hương về thánh địa Mecca. Trong khi đó, thánh địa Medina là nơi chôn cất Prophet

Muhammad và đây cũng là nơi hấp dẫn phần lớn các tín đồ Hồi giáo. Ngoài ra, sự hiện hữu của thủ phủ Lamecque trên lãnh thổ Arập Xêut là con át chủ bài tôn giáo, kinh tế và chính trị. Chưa bao giờ chủ nghĩa thống nhất Arập lại cụ thể và hợp với tôn giáo như thế xung quanh lâu đài Kaba của Arập Xêut.

Về tài nguyên con người, Arập Xêut năm 2005 có khoảng 26,5 triệu dân, một con số bé nhỏ so với diện tích khổng lồ, trong đó 19,5 triệu người Arập Xêut và 7 triệu người quốc tịch nước ngoài. Tuy nhiên, đây là đất nước đông dân nhất Trung Đông. Mật độ phân bố dân cư không đều giữa các vùng bởi đất nước này phần lớn bị sa mạc hoá. Trong các vùng đất nội địa hầu như không có dân cư sinh sống (trừ vùng Riyadh). Ngược lại các bờ biển lại rất đông dân (Djedda, Yanbu). Hiện nay Arập Xêut đã đô thị hóa khoảng 75%. Với tỷ lệ tăng dân số cao (2,31% năm 2005), phần lớn dân số đang ở trong độ tuổi lao động (tuổi từ 15 đến 64 chiếm 59,4%), chất lượng cuộc sống ngày càng tăng (tuổi thọ trung bình 75 tuổi, tỷ lệ biết chữ là 78,8% đối với nữ và 84,7% đối với nam), Arập Xêut đang cố gắng gia tăng sức mạnh về con người của mình trong khu vực Trung Đông.

Về tiềm lực kinh tế, Arập Xêut có một nền kinh tế dựa trên sự kiểm soát mạnh mẽ của chính phủ trong tất cả các hoạt động kinh tế. Khoảng 35% GDP thuộc về ngành tư nhân. Arập Xêut đóng vai trò dẫn đầu các nước thuộc OPEC và các nước sản xuất dầu khí khác trong việc kiểm soát giá dầu thế giới. Do nguồn tài nguyên dầu lửa giàu có và các ngành công nghiệp hoá dầu phát triển mạnh, xã hội Arập Xêut là một xã hội rất phồn thịnh. Riyadh, thủ đô và Jeddah – trung tâm văn hoá thương mại đều là những thành phố lớn và sầm uất. Hệ thống giao thông, công nghiệp, cơ sở hạ tầng, đô thị khá phát triển. Cùng với sự hấp dẫn về tín ngưỡng,

Arập Xêut cũng đang có những vùng đất khảo cổ nổi tiếng như Mandain Salah. Do giá dầu thế giới tiếp tục tăng cao, Arập Xêut đã có doanh thu xuất khẩu dầu khí cực lớn, đạt 150 tỷ USD năm 2005. Khả năng huy động vốn trên thị trường chứng khoán năm 2005 đạt 157,1 tỷ USD, đưa Arập Xêut trở thành thị trường chứng khoán lớn nhất ở Trung Đông. Tiềm năng kinh tế của Arập Xêut thể hiện cụ thể qua các chỉ số sau:

1. Diện tích: 2.150.000 km², đứng hàng thứ 15 trên thế giới
2. Dân số năm 2005: 26,5 triệu người, lớn nhất Trung Đông, đứng hàng thứ 43 trên thế giới.
3. GDP năm 2005: 340,5 tỷ USD, đứng hàng thứ 29 trên thế giới
4. GDP đầu người năm 2005: 12.900 USD, đứng thứ 71
5. HDI năm 2004: 0,772, xếp loại trung bình của thế giới
6. Tốc độ tăng trưởng GDP thực tế: 1993-2003 đạt 2%; năm đạt 2004 5,2%, năm 2005 đạt 5,7%.
7. Lạm phát: 1993-2003 là 0,4%/năm; năm 2004 là 0,2%, năm 2005 là 1%
8. Thất nghiệp năm 2005: 13%
9. Tài khoản hiện hành (luôn thặng dư). Năm 2003 thặng dư 27,8 tỷ USD, năm 2004 thặng dư 49,5 tỷ USD, năm 2005 thặng dư 59,1 tỷ USD.
10. Đối tác thương mại chính: Mỹ, Nhật Bản, EU.
  - Xuất khẩu hàng hoá năm 2005 đạt 144,6 tỷ USD (chủ yếu là dầu và khí)
  - Nhập khẩu hàng hoá năm 2005: 48,6 tỷ USD (chủ yếu là hàng hoá công nghiệp, sắt, lương thực).
  - Doanh thu xuất khẩu dầu năm 2004 đạt 116 tỷ USD, năm 2005 đạt 150 tỷ USD

- Doanh thu xuất khẩu dầu/tổng doanh thu xuất khẩu: 90-95%

11. Nợ nước ngoài năm 2004: 34 tỷ USD

12. Dự trữ ngoại tệ và vàng năm 2004: 24 tỷ USD

13. Cơ cấu kinh tế: nông nghiệp chiếm 4,2% GDP, công nghiệp 67,2% GDP, dịch vụ 28,6% GDP (năm 2004).

14. Nợ công cộng năm 2004: 75% GDP.

Nguồn: www.eia.doe.gov/

Những chỉ số trên cho thấy sức mạnh của nền kinh tế Ả-rập Xê-út ở Trung Đông. Vào cuối năm 2005, đất nước này đã chính thức gia nhập WTO, tạo đà cho sự hội nhập kinh tế quốc tế nhanh, mạnh hơn trong những năm tới. Sự tăng giá dầu trên thế giới trong những năm vừa qua khiến doanh thu xuất khẩu dầu mỏ của Ả-rập Xê-út tăng mạnh. Năm 2004, doanh thu xuất khẩu dầu mỏ đạt 116 tỷ USD, tăng 35% so với năm 2003 và năm 2005 đạt 150 tỷ USD, dự đoán sẽ đạt 154 tỷ USD vào năm 2006 do giá dầu tiếp tục tăng cao. Sự tăng mạnh giá dầu khiến GDP của Ả-rập Xê-út mấy năm vừa qua tăng với tốc độ cao, năm 2004 đạt 5,2%, năm 2005 đạt 5,7%. Tiềm lực kinh tế của Ả-rập Xê-út đủ khả năng để đất nước này duy trì vị trí là nước lớn trong khu vực Trung Đông, đảm bảo được an ninh kinh tế cho khu vực này trong tương lai khi chính phủ có những sách lược phát triển phù hợp với xu thế chung của toàn thế giới.

2. Vai trò địa chính trị - kinh tế của Ả-rập Xê-út trong bối cảnh toàn cầu hoá

Trong bối cảnh thế giới có nhiều biến động trong thời đại toàn cầu hoá, Ả-rập Xê-út có một vai trò rất quan trọng. Thế giới đa cực đã hình thành và đang có sự hợp tác, cạnh tranh gay gắt với nhau để giành giật quyền bá chủ thế giới. Trong xu thế đó, lợi thế về địa lý và tài nguyên của Ả-rập Xê-út do nằm kề khu vực Á - Âu, ở vị

trí bản lề giữa đất liền và biển, là nơi khai sinh ra tôn giáo lớn nhất thế giới và có một nguồn tài nguyên vô cùng quý giá... đang giúp Ả-rập Xê-út khai thác được những lợi thế của mình, phát huy vai trò ổn định an ninh kinh tế, chính trị và tôn giáo trong khu vực và có tiếng nói gây ảnh hưởng đối với cục diện thế giới.

Nhìn vào bản đồ ta thấy Ả-rập Xê-út là vị trí trung tâm của khu vực Trung Đông. Sức mạnh kinh tế khiến Ả-rập Xê-út có những ảnh hưởng quan trọng trong khu vực. Ả-rập Xê-út đã góp phần quan trọng trong việc khắc phục khủng hoảng khu vực Trung Đông, hỗ trợ việc đàm phán hoà bình giữa Ixraen và Palestin. Là thành viên quan trọng của Liên minh Ả-rập, Ả-rập Xê-út đã ủng hộ quan điểm Ixraen phải rút quân ra khỏi biên giới Palestin năm 1967, tìm kiếm giải pháp hoà bình cho vấn đề Ixraen - Palestin trong những năm sau đó. Năm 1990-1991, Ả-rập Xê-út đóng vai trò quan trọng trong chiến tranh vùng Vịnh, phát triển các liên minh mới và cải thiện mối quan hệ vốn có giữa Ả-rập Xê-út với các nước khác. Trong những năm gần đây, mối quan hệ của Ả-rập Xê-út với các nước láng giềng được cải thiện và Ả-rập Xê-út trở thành nước hỗ trợ tài chính rất lớn cho các nước này. Trong cuộc chiến tranh vùng Vịnh, chi phí hỗ trợ của Ả-rập Xê-út cho các liên quân lên tới 55 tỷ USD. Viện trợ nước ngoài của Ả-rập Xê-út cho các nước Trung Đông rất lớn. Năm 1993, Ả-rập Xê-út đã tài trợ 100 triệu USD cho công cuộc tái thiết đất nước Libăng. Từ năm 2000, Ả-rập Xê-út cam kết trợ giúp 307 triệu USD cho Palestin, 240 triệu USD cho sự phát triển ở Apanixtan, 1 tỷ USD ưu tiên cho việc đảm bảo xuất khẩu và vay nợ của Irắc. Chính sách đối ngoại hiện nay của Ả-rập Xê-út chủ yếu là nhằm duy trì an ninh và vị trí nắm quyền tối cao trong bán đảo Ả-rập, bảo vệ những lợi ích chung của thế giới Hồi giáo và cộng đồng Ả-rập, thúc đẩy sự đoàn kết trong các chính phủ Hồi giáo và duy trì mối quan hệ hợp tác với các

nước sản xuất và tiêu thụ dầu mỏ. Jeddah hiện đang là trung tâm đầu não của Tổ chức Diễn đàn Hồi giáo và Ngân hàng phát triển Hồi giáo. Nhờ giá dầu mỏ tăng cao trong những năm gần đây, Ả-rập Xê-út đã trở thành một trong những nền kinh tế tăng trưởng nhanh trên thế giới. Đất nước này luôn đạt được thặng dư thương mại với các nước khác, mặc dù nhập khẩu cũng tăng lên nhanh chóng. Doanh thu cực lớn từ dầu mỏ được chính phủ sử dụng một phần cho mục đích phát triển, quân sự và viện trợ cho các nước Ả-rập và Hồi giáo.

Ả-rập Xê-út ký Hiến chương Liên hợp quốc vào năm 1945. Sự giàu có đã đưa đất nước có được vai trò nổi bật và với tư cách là một thành viên sáng lập của Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), Ngân hàng Thế giới (WB) và các tổ chức hỗ trợ phát triển và tài chính Hồi giáo. Ngoài khu vực Trung Đông, Ả-rập Xê-út cũng là một trong những nhà tài trợ lớn nhất thế giới, chủ yếu cho các nước châu Phi và châu Á. Là thành viên của OPEC, Tổ chức các nước Ả-rập xuất khẩu dầu mỏ, Ả-rập Xê-út có những lợi ích đặc biệt trong việc duy trì sự ổn định thị trường dầu mỏ thế giới, giúp thế giới tránh được những biến động lớn về giá cả dầu mỏ trong thời gian qua. Ngay từ trong cuộc khủng hoảng dầu lửa thế giới lần thứ nhất (1973), Ả-rập Xê-út là thành viên quan trọng nhất trong tổ chức OPEC trong việc điều chỉnh lại giá dầu thế giới. Đất nước này đã đóng góp thành công vào chiến dịch nâng giá dầu thế giới lên mức cao đỉnh điểm vào năm 1999 kể từ sau chiến tranh vùng Vịnh bằng việc quản lý sản xuất và nguồn cung dầu. Trong cuộc chiến leo thang giá dầu lửa năm 2004-2005, Ả-rập Xê-út được thế giới đánh giá là nhân tố điều hoà giá dầu thế giới bằng việc khuyến khích đất nước này tăng sản lượng khai thác mỗi ngày. Theo những đánh giá lạc quan, Ả-rập Xê-út sẽ góp phần giúp cho thế giới thoát khỏi cuộc khủng hoảng dầu mỏ lần thứ ba, giúp “cơn khát” dầu của thế giới dịu xuống. Còn theo

những đánh giá bi quan, Ả-rập Xê-út được coi là “trái bom nổ chậm” nếu như đất nước này không đổi mới công nghệ khai thác dầu hoặc coi dầu mỏ là thứ vũ khí lợi hại để theo đuổi những quyền lực năng lượng của chính phủ.

Trong quan hệ với các nước lớn trên thế giới, Ả-rập Xê-út đang có một vị trí chính trị, kinh tế quan trọng. Đối với Mỹ, Ả-rập Xê-út có một vị trí chiến lược. Mỹ và Ả-rập Xê-út đều có mối quan tâm chung là an ninh khu vực, xuất nhập khẩu dầu lửa và phát triển bền vững. Hai nước đã có những cuộc đối thoại chặt chẽ về các vấn đề quốc tế, kinh tế và phát triển như tiến trình hoà bình Trung Đông, chia sẻ lợi ích ở vùng Vịnh. Hiện nay Ả-rập Xê-út là nước xuất khẩu dầu khí hàng đầu vào Mỹ, chiếm 20% nhập khẩu dầu và 10% tiêu dùng dầu của Mỹ, là đối tác lớn nhất của Mỹ ở Trung Đông. Vũ khí lợi hại là dầu mỏ đã khiến Ả-rập Xê-út trở thành đối tác không thể thay thế của Mỹ, khiến Mỹ phải vị nể đường lối phát triển kinh tế chính trị và tôn giáo bảo thủ của Ả-rập Xê-út. Trong những năm gần đây, lực lượng quân sự của đất nước này ngày càng lớn mạnh. Sau sự kiện 11/9/2001, Ả-rập Xê-út gặp nhiều sức ép từ Mỹ, nhưng đây vẫn là một đồng minh quân sự của Mỹ ở Trung Đông. Cần nhấn mạnh rằng trùm khủng bố Al Queda Bin Laden là người Ả-rập Xê-út, nhưng Ả-rập Xê-út thể hiện chính sách độc lập của mình là không liên quan đến chủ nghĩa khủng bố. Bên cạnh Ixraen là nước có tầm quan trọng hàng đầu ở Trung Đông đối với Mỹ, ưu thế về dầu lửa của Ả-rập Xê-út khiến Mỹ phải coi trọng Oasinhton – Riyadh là trục quan trọng chủ yếu. Cuộc chiến tranh Irắc cũng chỉ giúp Mỹ giảm bớt tầm quan trọng của Ả-rập Xê-út trong chính sách an ninh năng lượng của mình, nhưng không phải là tất cả bởi Irắc cũng chỉ có khả năng tăng sản lượng lên 7,6 triệu thùng dầu/ngày vào năm 2025, trong khi Ả-rập Xê-út có khả năng tăng lên gần gấp đôi Irắc trong cùng thời điểm. Ưu thế

này khiến Mỹ khó áp đặt nền dân chủ đối với chế độ tôn giáo bảo thủ, là thủ phủ của Hồi giáo như Ả-rập Xê-út. Trong tình huống này, Ả-rập Xê-út có quyền duy trì một thể chế chính trị – tôn giáo của riêng mình và mọi yêu sách cải cách dân chủ và chống khủng bố từ phía Mỹ ở Trung Đông đều phải xem xét đến thái độ của Ả-rập Xê-út.

Ả-rập Xê-út là nhân tố không thể thiếu trong chính sách Trung Đông của châu Âu. Dầu lửa vẫn là vấn đề chủ yếu trong chính sách Trung Đông của khu vực này. Khi giá dầu trên thế giới lên cao, người ta dự báo về một cuộc chiến mới về dầu lửa đang bắt đầu. Trong khi Mỹ theo đuổi chính sách dầu lửa dựa vào sức mạnh quân sự của mình ở Trung Đông, thì EU theo đuổi một chính sách dầu lửa mềm mỏng hơn: không mở các căn cứ quân sự mới ở Trung Đông, duy trì các nhà cung cấp dầu lửa truyền thống như Angiêri, Na Uy, Libi, Ai Cập, Cata và Ả-rập Xê-út. Trong cuộc chiến dầu lửa này, EU thể hiện quan điểm coi Ả-rập Xê-út là nhân tố không thể thiếu trong vùng Vịnh và toàn bộ Trung Đông, đồng thời là một đối tác toàn cầu bởi vai trò của Ả-rập Xê-út trong toàn bộ thế giới Hồi giáo và bởi vị trí của Ả-rập Xê-út trong lĩnh vực năng lượng. EU đã mềm mỏng hơn Mỹ trong vấn đề đối thoại với Ả-rập Xê-út về vấn đề tôn giáo, khủng bố và cho rằng cần phải có một sự đối thoại giữa các nền văn hoá nhằm tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau trên tinh thần khoan dung và cởi mở. Rõ ràng trong thời điểm hiện nay, Ả-rập Xê-út có những quyền lực rất lớn trong vấn đề an ninh năng lượng. Nhiều tập đoàn dầu lửa quốc tế đã không ngừng tìm cách “ve vãn” giới lãnh đạo Ả-rập Xê-út. Tuy nhiên, Quốc vương Abdallah đã từng nói trước công chúng là không ủng hộ sự hiện diện của người nước ngoài trên đất nước Ả-rập Xê-út. Hoàng gia Ả-rập Xê-út là người bảo vệ những thánh đường đạo Hồi và cũng là người bảo vệ lợi ích quốc gia là dầu lửa. Dầu lửa được coi là một quân bài quan trọng trong chính

sách duy trì vai trò “địa chính trị” của Ả-rập Xê-út ngày nay.

Như vậy, trong bối cảnh toàn cầu hoá, 5 lợi thế đặc biệt của Ả-rập Xê-út là: 1) Có nguồn dầu mỏ lớn nhất thế giới; 2) Có lực lượng lao động đông đảo, kỹ năng cao; 3) Năng lực tài chính lớn do sở hữu tới 1/4 dầu lửa thế giới; 4) Vị trí địa lý thuận lợi, là điểm nối thông thương giữa thị trường châu Âu và châu Á; 5) Có mối quan hệ chặt chẽ, thường xuyên và có lợi với các công ty lớn có công nghệ cao trong lĩnh vực dầu khí và hoạt động thị trường, do vậy có cơ hội rất lớn trong thu hút đầu tư nước ngoài vào trong nước. Với những lợi thế này, Ả-rập Xê-út đang ở một vị trí tương đối trung tâm của tranh chấp giữa các nước lớn. Điều này đang đặt ra những cơ hội và thách thức to lớn cho Ả-rập Xê-út trong việc khai thác tốt lợi thế địa chính trị – kinh tế của mình, đưa đất nước ngày càng phồn thịnh và có ảnh hưởng lớn hơn đối với khu vực Trung Đông và trên thế giới.

3. Những thách thức trong việc nâng cao vai trò địa chính trị – kinh tế của Ả-rập Xê-út

Trong xu thế toàn cầu hoá, khu vực hoá và liên kết quốc tế ngày càng chặt chẽ, Ả-rập Xê-út chưa thực sự đóng vai trò là một nước lớn trong khu vực Trung Đông. Trong khi ở Đông Á, Nhật Bản, Hàn Quốc, Trung Quốc đang cố gắng vươn lên giành vị trí hàng đầu, chi phối các hoạt động kinh tế, chính trị của khu vực, thì ở Trung Đông chưa có một nước nào xứng đáng với vai trò đầu tàu, góp phần ổn định an ninh, quân sự, chấm dứt xung đột, dẫn dắt sự phát triển kinh tế... Hiện nay, Iran, Ả-rập Xê-út... đều có tiếng nói quan trọng ở Trung Đông và trên thế giới, tuy nhiên xét về sức mạnh tổng hợp cả hai nước này chưa đủ khả năng bứt phá để trở thành nước đầu tàu. Bên cạnh những lợi thế địa chính trị – kinh tế, Ả-rập Xê-út còn đang phải đối mặt với nhiều thách thức, đó là:

+ Arập Xêut vẫn là một xã hội già nua: Đây là đất nước của rất nhiều các vị vua thống trị. Sau khi Quốc vương Fahd qua đời năm 2005, quyền lực chính phủ nằm trong vị tân vương Abdullah 80 tuổi và Bộ trưởng Quốc phòng 77 tuổi. Các hoàng tử khác cũng ở độ tuổi 70. Sự già nua về tuổi tác của nội các chính phủ mới đã đem lại những mối hiểm họa trong việc điều hành đất nước, khiến những cải cách kinh tế trở nên chậm chạp, những yêu cầu về cải cách chính trị và mở cửa kinh tế trở nên cấp bách hơn, đòi hỏi một đội ngũ lãnh đạo trẻ hơn và năng động hơn. Sự nắm quyền của vị tân Vương này chủ yếu là theo quy định của một đạo luật cơ bản có từ thời cổ Vương Fahd đưa ra, trong đó các vua Arập Xêut có thể được lựa chọn từ người con, cháu thích hợp nhất của Abdelaziz – người sáng lập ra Vương quốc Arập Xêut hiện đại. Luật này đã khiến đất nước Arập Xêut dựa vào một hoàng tộc rất đông người chia sẻ quyền lực theo thứ bậc, cản trở việc chuyển giao quyền lực vào tay thế hệ hoàng tử trẻ tuổi hơn theo mong muốn của nhiều người dân Arập Xêut.

+ Arập Xêut là một đất nước bảo thủ do đất nước này thực thi các quyền lực trên vùng đất thánh khiến Arập Xêut có một trách nhiệm Hồi giáo thế giới và do đó họ không dám có những quyết định mang tính mạo hiểm. Đất nước này có một sự liên minh rất chặt chẽ giữa chính phủ và giới tăng lữ, khiến đường lối chính sách phát triển thực hiện theo một tín ngưỡng bảo thủ, không chịu thay đổi. Các lực lượng bảo thủ cực đoan vừa có trong phe đối lập vừa có trong chính quyền, vì vậy rất khó có những phương sách giải quyết một cách dứt điểm để xã hội có thể tiến lên nền văn minh hiện đại.

+ Arập Xêut là một đất nước dễ sai khiến: Sự giàu có của chính phủ do doanh thu khổng lồ từ xuất khẩu dầu khí cộng thêm tư tưởng không chịu cải cách khiến đất nước này chỉ quan tâm đến một vấn đề

“trả tiền”. Có nghĩa là trong mọi vấn đề trong nước, khu vực và quốc tế, tiếng nói của Arập Xêut không gây ảnh hưởng quyết định. Là một đất nước hào phóng, Arập Xêut không có sự lựa chọn nào khác ngoài việc trả giá cao cho lòng trung thành. Arập Xêut sẵn sàng cung cấp tài chính cho một đất nước Trung Đông nào đang lâm vào chiến tranh như Palestín, Iran, Irắc... khi cần thiết với mục đích không làm phật lòng các nước đó, nhưng lại không tính đến những chiến lược trong quan hệ với Mỹ và mâu thuẫn nội bộ trong khu vực (chẳng hạn mâu thuẫn giữa Ixraen và Palestín). Arập Xêut không có ảnh hưởng chính trị và quân sự đủ để đất nước này có thể chi phối khu vực Trung Đông, tránh không bị ảnh hưởng mạnh mẽ của Mỹ và châu Âu. Trong lĩnh vực kinh tế, Arập Xêut cũng thể hiện là một khách hàng phụ thuộc, không có tính quyết định trong cơ cấu hàng hoá nhập khẩu, kể cả hàng tiêu dùng, hàng máy móc thiết bị, vũ khí quân sự, máy bay... Rõ ràng để trở thành một nước lớn ở Trung Đông cho tương xứng với tiềm năng địa chính trị – kinh tế, Arập Xêut cần phải cải cách trên nhiều phương diện, cả về quan điểm, thiết chế, tôn giáo và sách lược ngoại giao, kinh tế.

Tài liệu tham khảo

1. Usmah Al- Kurdi, *Economic Reform in Saudi Arabia*, 4/6/2004, www.saudirelations.org/
2. Nawaf E.Obaid, *The Power of Saudi Arabia's Islamic Leaders*, *The Middle East Quarterly*, 9/1999.
3. I. Bruce Watson, *Islam and Its Challenges in the Modern World*, 1/5/1997, *Insight Vol12, No.33*.
4. He Ali I.AI – Naimi, *The Asian Outlook and Saudi Arabia's Oil Policy*, 11/9/2001, www.world-petroleum.org/
5. TTXVN, *Tài liệu tham khảo đặc biệt năm 2005 - 2006*.